

מסורת הש"ס

(א) [נעמ"ש וסופר] גיטין סח. ד"ה וכתבין, (ב) שבת לא. [קדושין מ:א, (ג) [אין זה בפסוק] אלא כך אמתא ורשעים יכשלו בדעה ודע דיבילקוט לתא לגי מצינת הללן, (ד) [תרגום של בעט לרומאן], (ה) [פי הריס כלי זייט עלי ערוך פוג גו י"], (ו) סוכה ד:ד, (ז) ולבסוף תמיד והבית. כפ"ל רש"י, (ח) (פוטא טז), [נע' מוס' שבת י. ועוד ביתר ביאור בתרי"ב צ"ח ד"ה דין ומוס' מנילה טו: ד"ה זה], (ט) [ג"ל תמנין], (י) יצימות קט; (י) רש"י כי שואל דיבור אחד עם דלעגל, (י) בעי': הכפורת בלחמים וחלי ארכי, (מ) [וני"ע מוס' קדושין מ:מ].

הגהות הב"ח

(א) רש"י ד"ה פוטר מים המתחיל ופומח תמורה ראשית מדון הוא:

מוסף רש"י

תחילת דינו. ליום הדין, תחילת תביעות טעניו מפני מה לא עסקת תמורה (קדושין ח:), פוטר מים. הפוקע עול תמורה, ראשית מדון. הוא תחילת דינו, ואין מים אלא תמורה, דמכבי (ישעיה טז) הו כל אמא לכו למים (קדושין ח:), ארון תשעה. גובהא, דמכבי ואמה וחלי קוממו, ואמה גט ששה טפחים (סוכה יז), אל תגזול דל כי דל הוא. אל תמלט כי תמלט דל, בעבור שהוא דל ואין לו כח לעמוד ערך (משלי כב, כב).

רבינו חננאל

אי דינא בעיתו אי פשרה בעיתו ואף על גב שנתגלה הריב וכן יש לו לדיין לומר לאדם חזק איני נוקק לכס שמא יתחייב החזק ונמצא החזק ורדפו לדיין וכו' ור' תנחום בר חניאלא דריש פאי ארץ פוטר מים ראשית מדון במעשה דאחרן בעגל שואל יורא ראה חור זכות לפניו אמר אי לא שמענא להו השתא קטלי נמי לרדיי ומתקיימא בתן אם יוהרג במקדש ה' בהן ונביא ולית להו תקנתא בתשובה לעולם אפשר אטירם במעשה העגל אפשר דהררי בתשובה והויא תקנתא וכו'. ואסיקנא כל דיין שדן דין אמת לאמתו משרה שכינה על ישראל שנאמר אלהים נצב בעדת אל וגוי והמועות מאלף שכינה שנאמר משרד עניים מאנקת אביונים עתה אקום יאמר ה'. וכל דיין שנטול ממון מזה שלא כדין ונתנתו לזה הקב"ה גובה נפשו ממנו שנאמר אכל תגזול דל כי דל הוא ואומר כי ה' יריב ריבם וגו'.

דיני ממונות בשלשה

פרק ראשון סנהדרין ז.

ז.

מלוה למימר להו. דרישא אי דינא צעיתו אי פשרה צעיתו דפתחין להו צפשרה: היינו ס"ק. דלמר נגמר הדין אי אמה רשא' לצנוע הא מקודם גמר דין רשא' לצנוע וה"ג רשות הוא: **אינא צינייחו מלוה**. להזכיר פשרה לת"ק ליכא מלוה: **אינא צינייחו משתשמע דכריסה**.

לת"ק אפילו שמע דכריסה רשא' לצנוע עד שיגמר הדין ויאמר זה זכאי וזה חייב לר"ש בן מנסיא משתשמע את דכריסה וידעת להיכן נוטה אע"ג דלא נגמר אין רשא' לצנוע: **מקרא זה**. וצנוע כך: **אלא כנגד מעשה העגל**. שעשה אהרן פשרה צינו לצין עצמו והורה היתר

בנגד מעשה העגל. אקרא דתורת אמת קאי כדכתיב בסיפיה ורצים השיצ מעון שיהא להם תקנה כדמסיק: **אלא ע" דברי תורה**. והא דלמריינן בפרק צמה מדליקין (שבת דף קלג.) שזאלין לו נשאת ונתת בלמונה ואח"כ קצעת עמים לתורה התם בלדס שעוסק בתורה מיירי אלא שלא קצע עמים והכל מיירי כשלא עסק כלל אי נמי שזאליס לו תחילה על משא ומתן בלמונה ומ"מ יקבל דינו תחילה על דברי תורה והכי דריש ליה לקרא תחלת גילוי דינו צמה שנטשו מדברי תורה י:

לגודא דגמלא. וה"ק פוטר מים דהיינו גודא דגמלא שפוטרת את האדם מן המים כך הוא ראשית מדון: שאינו

ביה כדרכ המנונא ^אדאמר רב המנונא י־אין תחילת דינו של אדם נידון אלא על דברי תורה שנאמר פוטר מים ראשית מדון אמר רב הונא האי תיגרא דמיא לצינורא דבידקא דמיא כיון דרווח רווח אב"י קשישא אמר דמי לגורא דגמלא כיון דקם קם: שמע"י ושת"י שב"ע וזמירו"ת הו"א סימן: ההוא דהוה קאמר ואזיל טוביה דשמע ואדיש חלפוח בישתיה מאה א"ל שמואל לרב יהודה קרא כתיב פוטר מים ראשית מדון ריש מאה דיני ההוא דהוה קאמר ואזיל ארתרי תלת גבא לא מיקמל א"ל שמואל לרב יהודה יקרא כתיב יכה אמר ה' על שלשה פשעי ישראל ועל ארבעה לא אשיבנו ההוא דהוה קאמר ואזיל שב בירי לשלמנא וחדא לעביד ביש א"ל שמואל לרב יהודה קרא כתיב ^בכי שבע יפול צדיק וקם ^ג(ורשע יפול באחת) ההוא דהוה קאמר ואזיל מאזיל דינא שקל גלימא לזימר זמר וליזיל באורחא א"ל שמואל לרב יהודה קרא כתיב ^דוגם כל העם הזה על מקומו יבא בשלום ההוא דהוה קאמר ואזיל היא גיימא ודיקולא שפיל אמר ליה שמואל לרב יהודה קרא כתיב ^הבעצלתים ימך המקרה וגו' ההוא דהוה קאמר ואזיל גברא ^ודרחיצנא עליה ^זאדייה לגזויה וקם א"ל שמואל לרב יהודה קרא כתיב ^חגם איש שלומי אשר בטחתי בו וגו' ההוא דהוה קאמר ואזיל כי רחימתין הוה עזיזא אפותיא דספסירא שכיבן השתא דלא עזיזא רחימתין פוריא בר שיתין גרמידי לא סגי לן אמר רב הונא קראי כתיבי מעיקרא כתיב ^טונועדתי לך שם ודברתי אתך מעל הכפורת ^יותניא ארון תשעה וכפורת טפח הרי כאן עשרה ^{יא}וכתיב ^{יב}והבית אשר בנה המלך שלמה לה' ששים אמה ארכו ועשרים רחבו ושלושים אמה קומתו ולבסוף כתיב ^{יג}כה אמר ה' השמים כסאי והארץ הדום רגלי איוה בית אשר תבנו לי וגו' מאי משמע דהאי לא תגורו לישנא דכנושי הוא אמר רב נחמן אמר קרא ^{יד}ויין לא תשתה ולא תאגור רב אחא בר יעקב אמר מהכא ^{טו}תכין בקיץ לחמה אגרה בקציר מאכלה רב אחא בריה דרב איקא אמר מהכא ^{טז}אוגר בקיץ בן משכיל: אמ"ת ממז"ן ירא"ה סימן: אמר רבי שמואל בר נחמני אמר רבי יונתן יכל דיין שדן דין ^{יז}אמת לאמיתו משרה שכינה בישראל שנאמר ^{יח}אלהים נצב בעדת אל בקרב אלהים ישפוט וכל דיין שאינו דן דין אמת לאמיתו גורם לשכינה שתסתלק מישראל שנאמר ^{יט}משורד עניים מאנקת אביונים עתה אקום יאמר ה' וגו' ואמר רבי שמואל בר ^כ(נחמן) אמר רבי יונתן ה"כל דיין שנטול מזה ונותן לזה שלא כדין הקדוש ברוך הוא נוטל ממנו נפשו שנאמר ^{כא}אל תגזול דל כי דל הוא ואל תדכא עני בשער כי ה' יריב ריבם וקבע את קובעיהם נפש ואמר רבי שמואל בר נחמני אמר רבי יונתן ^{כב}לעולם יראה דיין עצמו כאילו חרב מונחת לו בין ירכותיו וגיהנם פתוחה לו מתחתיו שנאמר

הוא אלא תדכא עני בשער: כי יי קריב ריבם וקבע את קבעיהם נפש: משלי כב כב-כג

מנמו

גד א מיי פכ"ב מהל' סנהדרין הלכה ד סגנ עשין קן טושי"ע ח"מ סימן יב סעיף ב:

גה ב מיי פ"ג מהל' מ"ח הלכה ה סגנ עשין יב ונטור ושי"ע י"ד סימן רמו סעיף ט:

גו ג מיי פ"ג מהלכות משונה הלכה ה:
גז ד ה ו מיי פכ"ג מהלכות סנהדרין הל' ח ט סגנ עשין קן טושי"ע ח"מ סימן ח ס"ב:

תורה אור השלם

1. וַיֵּרָא אֱהֱרָן וְבֶן מִוֶּזֶבֶח לַפָּנִיּוֹת וַיִּקְרָא אֱהֱרָן וַיֹּאמֶר חַג לַיָּהּ מִחֹר: שְׂמוֹת לִבָּה 2. רֹאֵה יְיָ וְהִבִּיטָה לִמִּי עוֹלָתָהּ בְּהָ אִם תֵּאבְדֶּלְהָ נָשִׁים פְּרָדִים עֲלֵלֵי טַפְחִים אִם יִדְרֹג בְּמִקְדָּשׁ אֲדֹנָי בְּהֵן וְנָבִיא: איכה ב כ 3. פוטר מים ראשית מדון ולפני התגלע קריב משלי יז יד 4. כה אמר ה' על שלשה פשעי ישראל ועל ארבעה לא אשיבנו על מכרם בבסק צדיק ואביון בעבור נעלים: עמוס ב ו 5. כי שבע יפול צדיק וקם ורשעים יכשלו בן קריה: משלי כד טז 6. אם את תדבר הוזה תעשה וצורך אלהים יתקל עמך וגם כל העם יתקל עמך על מקומו יבא בשלום: שמות יח כג 7. בעצלתים ימך המקרה ובשפלות ידרם יתקל הקבית: קהלת י יח 8. גם איש שלומי אשר בטחתי בו אוכל לחומי הגדיל צלי עקב:

תהלים מא י

9. ונועדתי לך שם ודברתי אתך מעל הכפרת מבין שני הכרבים אשר על ארץ העדת את כל אשר יתקל אותך אל בני ישראל: שמות כה כב 10. והבית אשר בנה המלך שלמה ליה ששים אמה ארכו ועשרים אמה רחבו ושלושים אמה קומתו: מלכים א ו ב 11. כה אמר ה' השמים כסאי והארץ הדום רגלי איוה בית אשר תבנו לי וגו' מאי משמע דהאי לא תגורו דכנושי הוא אמר רב נחמן אמר קרא ¹²ויין לא תשתה ולא תאגור רב אחא בר יעקב אמר מהכא ¹³תכין בקיץ לחמה אגרה בקציר מאכלה רב אחא בריה דרב איקא אמר מהכא ¹⁴אוגר בקיץ בן משכיל: אמ"ת ממז"ן ירא"ה סימן: אמר רבי שמואל בר נחמני אמר רבי יונתן יכל דיין שדן דין ¹⁵אמת לאמיתו משרה שכינה בישראל שנאמר ¹⁶אלהים נצב בעדת אל בקרב אלהים ישפוט וכל דיין שאינו דן דין אמת לאמיתו גורם לשכינה שתסתלק מישראל שנאמר ¹⁷משורד עניים מאנקת אביונים עתה אקום יאמר ה' וגו' ואמר רבי שמואל בר ¹⁸(נחמן) אמר רבי יונתן ה"כל דיין שנטול מזה ונותן לזה שלא כדין הקדוש ברוך הוא נוטל ממנו נפשו שנאמר ¹⁹אל תגזול דל כי דל הוא ואל תדכא עני בשער כי ה' יריב ריבם וקבע את קובעיהם נפש ואמר רבי שמואל בר נחמני אמר רבי יונתן ²⁰לעולם יראה דיין עצמו כאילו חרב מונחת לו בין ירכותיו וגיהנם פתוחה לו מתחתיו שנאמר

14. אגר בקיץ בן משכיל נדרם בקציר בן מבוש: משלי י ה

15. מןמור לאסף אלהים נצב בעדת אל בקרב אלהים ישפט:

תהלים פב א

16. משד עניים מאנקת אביונים עתה אקום יאמר יי אשית בישע יפתי לו: תהלים יב ו 17. אל תגזל דל כי דל הוא ואל תדכא עני בשער: כי יי קריב ריבם וקבע את קבעיהם נפש: משלי כב כב-כג